

Prof. dr hab. Dariusz Rott

Katowice, 21 sierpnia 2024 r.

Wydział Humanistyczny

Uniwersytet Śląski w Katowicach

**Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgr. Aleksandra Łukasza
Sapińskiego**

**pt. *Literacko-językowy obraz człowieka sukcesu w księgach Nowego
Testamentu***

napisanej pod opieką naukową promotor

dr. hab. Jolanty Szarlej, prof. UBB

Zgodnie z dobrymi praktykami recenzenckimi pragnę oświadczyć, iż nie występuje jakikolwiek konflikt interesów w odniesieniu do przedmiotowej recenzji rozprawy doktorskiej. Nie łączą i nigdy nie łączyły mnie żadne związki służbowe, rodzinne czy pokrewieństwo z Kandydatem magistrem Aleksandrem Łukaszem Sapińskim. Jest On osobą całkowicie mi nieznaną.

Podstawą prawną wykonania recenzji jest uchwała nr 124/37/III/2023/2024 Rady Dyscypliny Literaturoznawstwo, Uniwersytet Bielsko-Bialski, z 3 lipca 2024 r.

Podstawą materiałową recenzji jest natomiast otrzymany egzemplarz pracy doktorskiej w postaci wydruku komputerowego, liczący 207 stron.

Tematem dysertacji jest *Literacko-językowego obrazu człowieka sukcesu w księgach Nowego Testamentu*. Doktorant uzasadnił swój wybór następująco: „Wyboru takiego dokonano ze względu na aktualność tego zagadnienia we współczesnym

świecie oraz spektrum możliwości badawczych, które pozwoliły zgłębić nie tylko wiedzę na temat istoty sukcesu, ale przede wszystkim sposób jego planowania i osiągnięcia w literaturze biblijnej”. Być może warto było poświęcić jeszcze więcej uwagi uzupełnieniu i uszczegółowieniu kryteriów doboru tematu.

Celem rozprawy Doktorant uczynił „zbadanie literacko-językowego obrazu ludzkiego sukcesu w Nowym Testamencie poprzez rzucenie nowego światła na jego złożoność, interpretacje i implikacje”. I znów, w mojej opinii, cel ten, powinien być dokładniej zarysowany, tym bardziej, że we wstępie i innych miejscach dysertacji znajdziemy i inne „tropy” w tym zakresie, m.in. „analizując kluczowe pojęcia, takie jak Bóg, wiara, nadzieja i miłość, czy też badając elementy kontekstów historycznych i kulturowych oraz wpływ czynników filozoficznych, starano się przedstawić innowacyjną interpretację literacko-językowego obrazu ludzkiego sukcesu w księgach Nowego Testamentu”. I dalej:

„Badając wieloaspektowe interpretacje sukcesu w różnych dyscyplinach, starano się wypełnić luki między różnymi tradycjami naukowymi i przyczynić się do bardziej holistycznego zrozumienia ludzkiego sukcesu. Analizując kluczowe pojęcia, takie jak Bóg, wiara, nadzieja i miłość, czy też badając elementy kontekstów historycznych i kulturowych oraz wpływ czynników filozoficznych, starano się przedstawić innowacyjną interpretację literacko-językowego obrazu ludzkiego sukcesu w księgach Nowego Testamentu”.

Te zasadnicze uwagi nie budzą moich zastrzeżeń.

Pytania badawcze, które towarzyszą Doktorantowi, są właściwie sformułowane:

1. W jaki sposób współczesne koncepcje nauk humanistycznych i społecznych definiują pojęcie sukcesu?
2. Z jakich elementów składa się oraz od czego uzależnione jest literacko-językowe postrzeganie sukcesu w życiu człowieka w literaturze nowotestamentalnej?
3. W jaki sposób przekaz ksiąg Nowego Testamentu obrazuje kategorię sukcesu w życiu człowieka?

4. Jakie czynniki determinują literacko-językowy obraz człowieka sukcesu w księgach Nowego Testamentu?
5. Czy w księgach Nowego Testamentu można dokonać podziału na sukces kobiety i mężczyzn, czy też jest to obraz ujednolicony?

Układ pracy od strony kompozycyjnej i logicznej jest poprawny. Dysertacja składa się (w układzie linearnym) z podziękowań, wykazu skrótów, wstępu, czterech rozdziałów, z których każdy zakończony jest wnioskami, zakończenia, bibliografii (w podziale na teksty źródłowe, zasoby leksykograficzne i encyklopedyczne, akty prawne i opracowania), aneksy (opracowane przez autora dwa dodatki, zawierające tabele: koncepcja sukcesu i klasyfikacja sukcesu życiowego), streszczenia (w języku polskim i angielskim).

We wstępie Autor omawia m.in. temat dysertacji, jego wybór, cel rozprawy. Zasadniczo zabrakło mi tutaj jedynie omówienia zawartości poszczególnych rozdziałów dysertacji.

Rozdział pierwszy nosi tytuł *Interdyscyplinarne zjawisko sukcesu*. W rozdziale tym Doktorant przedstawia rozumienie słowa sukces w naukach humanistycznych i społecznych, w tym w językoznawstwie, filozofii, religioznawstwie, socjologii, psychologii i pedagogice. Z konieczności jest to prezentacja wybiórcza, ale obejmuje najważniejsze zagadnienia. Ta część rozdziału stanowi bardzo dobre nakreślenie tła i podstawy metodologicznej pracy. Łączy się także, w sposób spójny, z kolejnym podrozdziałem dotyczącym koncepcji osoby odnoszącej sukces i jej literackiego obrazu. Doktorant skupił się tutaj na analizie różnych koncepcji jednostki, która odnosi sukces, oraz jej wyobrażeń w literaturze, słusznie uznając, że badanie tych koncepcji i ich literackich reprezentacji stanowi ważny nurt badań literaturoznawczych, umożliwiających zrozumienie roli, jaką odgrywa sukces w konstrukcji postaci literackich, oraz rozpoznanie ich psychologicznych i społecznych motywacji. Przystawione zostały tutaj koncepcje istnienia (bytu) koncepcja biologiczna, koncepcja religijna, koncepcja pragmatyczna. Rozdział pierwszy wieńczy skrótowa analiza współczesnego modelu ludzi sukcesu w literaturze i dyskusji nad płcią. Zabrakło mi tutaj, ale nie czynię z tego zasadniczego zarzutu, choćby szkicowej

analizy pojęcia człowieka sukcesu w jakże bogatej w ostatnich latach literaturze poradnikowej.

Rozdział drugi dysertacji to pogłębiona metodologia badań nad literacko-językowym obrazem człowieka sukcesu w Nowym Testamencie. Znajdujemy tutaj ważną deklarację metodologiczną:

„Metodologia prezentowana w niniejszej rozprawie jest złożona z hermeneutyki oraz elementów posthumanizmu. Analiza literacko-językowa proponowana w tej rozprawie może odsłonić różnorodne spojrzenia na człowieka sukcesu w Nowym Testamencie, a także ukazać, jakie wartości i normy są związane z tym pojęciem. Jeden z ważnych aspektów posthumanizmu stanowi również zrozumienie człowieka jako istoty otwartej na możliwość ewolucji i transformacji. Analiza literacka w kontekście posthumanistycznym może odkrywać, w jaki sposób postacie biblijne, prezentowane w Nowym Testamencie, zmieniają się pod wpływem swoich doświadczeń, a także jakie są ich aspiracje i cele. Ponadto analizowanie języka i narracji w Nowym Testamencie służy ujawnieniu relacji między człowiekiem, Bogiem i społecznością, a także pokazaniu, jak te relacje wpływają na rozumienie sukcesu”.

Deklaracja ta będzie rzetelnie realizowana w całej dysertacji doktorskiej przez jej Autora.

Doktorant rzetelnie zanalizował w rozdziale językowy opis i klasyfikację kryteriów sukcesu. Wykorzystał tutaj metodę opisową, za pomocą której scharakteryzował jednostki językowe budujące obraz człowieka sukcesu. Analiza ta, jak pisze Doktorant, „łączy nie tylko metody badawcze językoznawstwa i literaturoznawstwa, ale odnosi się także do istotnych potrzeb społecznych”, a dalej: „intencją autora jest zaprezentowanie możliwości wykorzystania niniejszej pracy we współczesnym społeczeństwie, biznesie i sztuce zarządzania. To ważny i cenny aspekt podjętych rozważań, który bardzo wysoko oceniam. Doktorant przeanalizował również kontekst religijny literacko-językowego obrazu człowieka sukcesu w Nowym Testamencie.

Badanie literacko-językowego obrazu (a może jednak wizerunku? Tu mam wątpliwość i myślę, że Doktorant podczas publicznej obrony przedstawi swoje

argumenty za terminem „obraz człowieka”) człowieka sukcesu w księgach Nowego Testamentu jest – co słusznie podkreśla doktorant - jest istotne dla rozwoju badań nad literaturą biblijną oraz w dydaktyce literackiej, a Jego rozprawa doktorska pogłębia odczytanie treści Nowego Testamentu, a nawet może stanowić twórczą inspirację dla współczesnych menadżerów HR, otwartych na doświadczenia humanistyczne i holistyczne. Słusznie Doktorant podkreśla, że rozprawa wypełnia swoistą lukę między religioznawstwem a krytyką literacką, badając związek literacko-językowego obrazu człowieka sukcesu w Nowym Testamencie z jego teologicznymi implikacjami. Píše też, że „analizując wieloaspektowe ujęcie sukcesu w tekstach nowotestamentalnych, odkryto przesłania teologiczne, nauki etyczne i duchowe inspiracje związane z rozumieniem i implementacją do praktyki życia codziennego samej istoty sukcesu”.

Słusznie i umiejętnie zastosowane przez Doktoranta interdyscyplinarne podejście badawcze umożliwiło pogłębione odczytanie religijnego znaczenia Nowego Testamentu oraz – co stanowi dodatkową wartość rozprawy - pozwala na rozpoznanie wartości kulturowych i moralnych osadzonych w jego wymiarze literackim. Badania też wzbogacają współczesne dyskusje naukowe na temat pojęć sukcesu, prestiżu i – jak pisze Autor - wszechogarniającej żądz samorealizacji”.

Interdyscyplinarne podejście metodologiczne w badaniach literaturoznawczych pozwoliło spojrzeć Doktorantowi na literacki obraz człowieka sukcesu w Nowym Testamencie w znacznie szerszym kontekście społecznym i kulturowym, a sama analiza społecznych przekazów zawartych w tekstach biblijnych pozwoliła zgłębić idee, wartości i normy, które były istotne w ówczesnym społeczeństwie. Dzięki temu pojawiła się twórcza perspektywa badawcza, która przyczyniła się do bogatszego zrozumienia obrazu literackiego. Co znalazło swoje odzwierciedlenie w rzetelnie przygotowanym najobszerniejszym rozdziale trzecim zatytułowanym *Nowotestamentalne źródła literacko-językowego obrazu człowieka sukcesu*. Podobnie rzetelnie przygotowany został rozdział czwarty dysertacji pt. *Wpływ platonizmu na interpretację obrazu człowieka sukcesu w Nowym Testamencie*.

Zakończenie dysertacji jest w mojej opinii zbyt krótkie i lakoniczne. Nie gromadzi wszystkich najważniejszych wniosków towarzyszących rozdziałom dysertacji oraz nie zawiera pełnych odpowiedzi na postawione we wstępie pytania

badawczych. Warto to uzupełnić, tym bardziej, że w finalnej części mojej recenzji stawiam wnioski o opublikowanie dysertacji drukiem (oczywiście po niezbędnych zmianach).

Bibliografia została zestawiona i przygotowana starannie. Podzielono ją na teksty źródłowe, zasoby bibliograficzne i encyklopedyczne, akty prawne, opracowania. Niepotrzebne jest w niej podawanie numeracji poszczególnych pozycji. Poza tym w bibliografię najczęściej zestawiamy w układzie nazwisko, imię (skrót imienia), a nie odwrotnie. W bibliografii (oraz w przypisach) należało obowiązkowo podać skrót imienia oraz nazwisko tłumacza/tłumaczki polskich wersji utworów i opracowań. Dodam jednak, bo to najważniejsze, że Doktorant wykorzystał większość najważniejszych i aktualnych pozycji bibliograficznych, obficie wykorzystując publikacje anglojęzyczne. Na marginesie dodam, że dzieła Platona warto było cytować w innych, naukowych edycjach. A bibliografia zawiera błędy w alfabetycznym układzie pozycji (np. układ mało alfabetyczny zastosowany przez Doktoranta na s. 186: Dembiński (nie Dembinski jak zapisano), Deja, Dziadosz, Dweck, Diener, Deci, Eagleton, Deja, Dybiel, Dobrychłop etc.)

Recenzowana dysertacja została dość starannie przygotowana edytorsko. Nieliczne usterki w zakresie wytłuszczeń lub raczej ich braku oraz majuskuły w spisie treści są bez większego znaczenia dla całości rozprawy doktorskiej.

Strona językowa i interpunkcyjna dysertacji jest poprawna, a dostrzeżone usterki (np. s. 202: „Postawiono hipotezę, że na podstawie perykop nowotestamentowych. Można określić kompleksowy literacko-językowy... czy błędna forma nazwiska Bogdana Dembińskiego – s. 143) nie obniżają jej wartości w stopniu znaczącym. Należy też pamiętać, że pierwszemu wprowadzeniu nazwiska badacza w całej dysertacji powinno towarzyszyć pełne imię (dotyczy to m.in. wskazanego wyżej wybitnego badacza platonizmu).

Za najważniejsze walory rozprawy doktorskiej mgr. Aleksandra Łukasza Sapińskiego uważam:

- podjęcie oryginalnego tematu badawczego,
- ciekawe interdyscyplinarne podejście (łącznie analizę literacko-językowego obrazu człowieka sukcesu z perspektywą filozoficzną, teologiczną i socjologiczną) do wieloaspektowego zagadnienia, z dominantą literaturoznawczą (tutaj mała, choć ważna, dygresja: po otrzymaniu rozprawy do recenzji pewien mój niepokój budził tytuł rozprawy w perspektywie deklarowanej dyscypliny, w której usytuowano zgłaszaną do recenzji pracę: literaturoznawstwo. Dysertacja jednak, niezależnie od interdyscyplinarnych perspektyw badawczych, jest znacząco i zdecydowanie osadzona w literaturoznawstwie),
- rozpoznanie wartości kulturowych i moralnych (cenię m.in. perspektywę etyczną dostrzeganą przez Autora dysertacji) osadzonych w wymiarze literackim Nowego Testamentu,
- otwarcie nowych, interesujących i oryginalnych perspektyw do dalszych badań,
- umiejętności analityczne Doktoranta.

Wnioskuje o opublikowanie (po dokonaniu stosownych zmian) przedstawionej do recenzji dysertacji doktorskiej.

Konkluzja:

W mojej opinii rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną wiedzę Kandydata w dyscyplinie naukowej literaturoznawstwo oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Pragnę

stwierdzić, że recenzowana rozprawa doktorska Pana mgr. Aleksandra Łukasza Sapińskiego, zatytułowana *Literacko-językowy obraz człowieka sukcesu w księgach Nowego Testamentu*, może obecnie być podstawą do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. Dariusz Rott